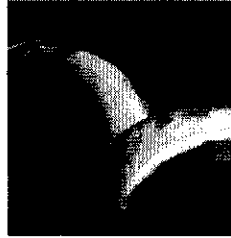
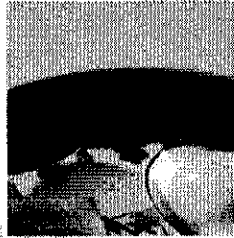
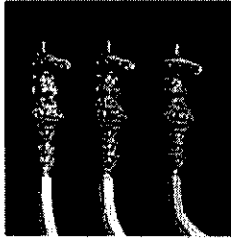

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE · BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 · INFO@GOIJC.ORG · WWW.GOIJC.ORG

Ethics & Ethos

Chukas: Sweet Waters, Bitter Lessons

Rabbi Shmuel Silber

June 25, 2014

Sponsored by Nita and Meir Gerstein and Moishe and Davida Tropper in commemoration of the 10th Yartzheit of their father, Azriel ben Eliyahu z'l

In the merit of Yaakov Naftali ben Rachel Devorah (Frankel), Gilad Michael ben Bat Galim (Sha'ar), Eyal ben Iris Teshurah (Yifrach)

and

the brave soldiers of the Israel Defense Forces.

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חנה ז"ל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאה ז"ל נח בן אברהם ופינגא ז"ל
תהא נשמתם צרוורת בצרור החיים MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE

1. במדבר פרק כ

א וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְּבַר־צִן בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקֶדֶשׁ וַתָּמֶת שָׁם מִרְיָם וַתִּקְבֹּר שָׁם: ב וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן: ג וַיִּרְבַּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּרְעָנוּ בְּגֹרֶעַ אַחֲזִינוּ לִפְנֵי יְהוָה: ד וְלָמָּה הִבַּאתֶם אֶת־קֶהֱל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ: ה וְלָמָּה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַבְיֵא אֹתָנוּ אֶל־הַמְּקוֹם הַרְעָה הַזֶּה לֹא | מְקוֹם זֵרַע וַתֵּאֱנָה וּגְפֹן וְרִמּוֹן וּמַיִם אֵין לְשִׁתּוֹת: ו וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֶּהֱל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיִּרְאוּ כְבוֹד־יְהוָה אֲלֵיהֶם:

1. The entire congregation of the children of Israel arrived at the desert of Zin in the first month, and the people settled in Kadesh. Miriam died there and was buried there. 2. The congregation had no water; so they assembled against Moses and Aaron. 3. The people quarreled with Moses, and they said, "If only we had died with the death of our brothers before the Lord. 4. Why have you brought the congregation of the Lord to this desert so that we and our livestock should die there? 5. Why have you taken us out of Egypt to bring us to this evil place; it is not a place for seeds, or for fig trees, grapevines, or pomegranate trees, and there is no water to drink. 6. Moses and Aaron moved away from the assembly to the entrance of the Tent of Meeting, and they fell on their faces. [Then] the glory of the Lord appeared to them.

2. במדבר פרק כ

ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ח קַח אֶת־הַמַּטֵּה וְהַקְהֵל אֶת־הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּדְבַרְתֶּם אֶל־הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימֵיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן־הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם:

Verse 7: Ad-noy spoke to Moshe, saying. Verse 8: "Take the staff and assemble the community, you and Aharon your brother, and speak to the rock in their presence that it may give forth its water; you will then bring forth for them water from the rock, and give drink [to] the community and their livestock."

3. במדבר פרק כ

ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֵּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: י וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקֶּהֱל אֶל־פְּנֵי הַסֶּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמַעוּ־נָא הַמְּרִים הַמֶּן־הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצֵיא לָכֶם מַיִם: יא וַיִּרָם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסֶּלַע בְּמַטְהוֹ פַּעַמַיִם וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתִּשֶׂת הָעֵדָה וּבְעִירָם:

Verse 9: Moshe took the staff from before Ad-noy, as He instructed him. Verse 10: Moshe and Aharon assembled the community before the rock; [Moshe] said to them, "Listen, you rebels! Can we extract water from this rock for you?" Verse 11: And Moshe raised his hand and struck the rock with his staff twice; water rushed out abundantly, and the community and their livestock drank.

4. במדבר פרק כ

יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֵאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישַׁנִּי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקֶּהֱל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: יג הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקְדַּשׁ בָּם:

Verse 12: Ad-noy said to Moshe and Aharon, "Because you did not believe in Me to sanctify Me in the presence of Bnei Yisroel; therefore, you will not bring this congregation into the land that I have given them." Verse 13: They are the waters of dispute where Bnei Yisroel contended with Ad-noy, and He was sanctified through them.

Approach #1

5. רמב"ן במדבר פרק כ פסוק ח

א. והקרוב מן הדברים שנאמרו בזה, והוא טוב לדחות השואל, הם דברי רבינו חננאל שכתב כי החטא הוא אמרם (פסוק י) המן הסלע הזה נוציא לכם מים, וראוי שיאמרו יוציא ה' לכם מים, כדרך שאמרו (שמות טז ח) בתת ה' לכם בערב בשר לאכול וגו', וכן בכל הנסים יודיעום כי ה' יעשה עמם להפליא, ואולי חשבו העם כי משה ואהרן בחכמתם הוציאו להם מים מן הסלע הזה, וזהו לא קדשתם אותי (דברים לב נא).

ב. ומעשה הראשון בצור אמר (שמות יז ו) הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב, ושבעים הזקנים רואים עמוד הענן עומד על הצור והנס מתפרסם כי מעשה ה' הגדול הוא, אבל בכאן לא ראו דבר וטעו במאמר משה ואהרן.

ג. ויתכן שיאמר בזה "מעלתם בי" (דברים לב נא), כי הנהנה מן ההקדש נקרא מעילה. וכן "מרייתם פי" (להלן כז יד), שהוא צוה ודברתם אל הסלע לעיניהם, והטעם שאתקדש לעיניהם ... ויהיה "לא האמנתם בי" (פסוק יב) יוצא אל בני ישראל, או הוא לשון חזוק, לא התחזקתם להקדישני לעיניהם ...

Rabbi Moses ben Nachman (Ramban, Nachmanides) was born in Gerona, Spain in 1194, and died in Israel, 1270. Ramban was the outstanding Torah authority of his generation. In 1267, in the aftermath of a public debate with the apostate Pablo Christiani, which was forced upon Ramban by the king and Christian clergy of Catalonia, and decided in favor of the Christians from the outset, Ramban was banished from Spain. At age 73, Ramban took the difficult and dangerous trip to Israel and fulfilled his life's dream of settling in the holy land.

6. כלי יקר במדבר פרשת חוקת פרק כ פסוק ח

א. וענין חטא ההכאה הוא, כי מצינו לחז"ל (שמות רבה כא ט) בקריעת ים סוף כתיב (שמות יד טז) ואתה הרם את מטך ונטה את ירך, והרמה זו לשון סילוק ותרומה, לומר הרם את מטך וסלקהו ונטה את ירך ולא במטך לפי שהיו מרגנים אחר המטה ואמרו שכל הניסים שעשה משה במטהו הכל היה דרך איזה כישוף שהיה לו במטה זה לפי שאנו רואין שאין כוחו כי אם במטה זה, לכך נאמר הרם את מטך כדי להוציא מלבם ...

ב. והנה בעת הזאת זה ימים רבים לישראל שנקרע הים, ודור זה לא ידעו אם עשה משה הנס ההוא בידו או במטהו, וסברו כשם שכל הניסים נעשו במצרים במטה כך קריעת ים סוף, ועל ידי שהכה צור במטהו חזר והביא את ישראל בחסרון האמונה שחזרו ואמרו שלא ה' פעל כל זאת אלא במטה שלו יש איזה צד כישוף ... לכך נאמר יען לא האמנתם בי לא אמנתם לא נאמר אלא האמנתם שהוא לשון יוצא לשני, שגרמו שלא להאמין בי אלא יאמרו בכח המטה עשה זה ולא ה' פעל כל זאת. ובזה שתיים רעות עשו כי לא דיברו אל הסלע כלום ... והיה הסלע שומע ועושה כמעשהו אין לך קידוש ה' גדול מזה, שילמדו הכל קל וחומר מן הסלע, והנה לא די שלא דיברו כלום כדי להחזיק האמונה אלא הכהו במטהו והביא חולשה באמונה. וזה שאמר יען לא האמנתם בי לא גרמתם לאחריים להאמין בי:

Rabbi Shlomo Ephraim ben Aaron Luntschitz was born in Luntschitz (Lenczyk, Poland) c. 1540. His mentor was R. Shlomo Luria. From 1604 he was assistant Rabbi to R. Judah Loew (Maharal) in Prague and was Rosh Yeshiva, and eventually succeeded Maharal (after his death) as Rabbi of Prague in 1609. He died in 1619.

Approach #2

7. רמב"ן במדבר פרק כ פסוק ח

א. וה"ר רבי משה (סוף פ"ד משמנה פרקים) סבר בו סברא, ואמר כי משה רבינו ע"ה חטאו הוא

שנטה לצד הרגזנות באמרו שמעו נא המורים, דקדק עליו הש"י שיהיה אדם כמוהו כועס לפני עדת בני ישראל במקום שאין ראוי בו הכעס, וכל כיוצא בזה בדין האיש שהוא חלול השם, מפני שמתנועותיו כלם ומדבריו היו למדין והיו מקוין להגיע בהם אל הצלחות העולם הזה והעולם הבא, ואיך יראה עליו הכעס והוא מן הפעולות הרעות ולא תבא כי אם מתכונה רעה מתכונות הנפש וכל מה שיאמר או יעשה יבחנהו ... והנה התרנו ספק מספקי התורה שנאמרו בו דברים רבים ונשאל פעמים רבים אי זה חטא חטא, וראה מה שנאמר בו ומה שאמרנו בו אנחנו, והאמת יורה דרכו. אלו דבריו ז"ל:

ב. והוסיף הבל על הבלים. שהכתוב אמר "מריתם פי" שעברו על דברו, ואמר "לא האמנתם בי" שלא האמינו בו, אין העונש בעבור שכעס.

8. ילקוט שמעוני תורה פרשת מטות רמז תשפו

משה רבינו לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות ... ויאמר (משה) [להם] שמעו נא המורים, מהו אומר ויך את הסלע

9. גור אריה (מאת המהר"ל) במדבר פרק כ פסוק יב אות ז

יתברך, והיה ראוי להם להוסיף אמונה ובטחון, והיה ראוי להם השמחה⁴³. ואל תאמר, הרי לא היה הכעס רק על ישראל⁴⁴, הנה אין זה קשיא, כי עם האמונה נתחדש שמחה, לא כעס, ולפיכך לא היה כאן אמונה. וזה שאמר "יען אשר לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל", כי אם עשו את הדבר באמונה, והיה להם שמחה במצוה זאת, שעם כל אמונה שמחה, לפי שהוא בטחון בטובו יתברך⁴⁵, היה זה קדושה לעיני ישראל שיש להאמין ולהיות בוטח בו כאשר היה

עושה נס. והנה שני הדברים, האחד מה שאמר "שמעו נא המורים", ומה שהכו בצור פעמיים, הכל היפך האמונה. ולכך תמצא פעמים אומרים רז"ל שהחטא מה שהכה צור פעמיים⁴⁶, ופעמים אומרים שהחטא מה שאמר "שמעו נא המורים"⁴⁷, והכל ענין אחד, שבשעה שעשה השם יתברך נס להם, היה להם להוסיף אמונה ובטחון. ועם האמונה ובטחון אין כאן כעס.

אמנם כאשר תדע האמת, כי שני החטאים מה שאמר "שמעו נא המורים", וכן מה

שהכה את הסלע פעמיים הכל חטא אחד. ומפני שרבים נבוכים בפירוש ענין זה⁴⁸, ולא ידעו לעמוד על אמיתת החטא, יש לפרש החטא הזה. דע, כי החטא של משה ואהרן כדכתיב בקרא "יען אשר לא האמנתם בי להקדישני וגו'", ודבר זה מה שהכו פעמיים אל הסלע כאשר נעשה להם נס⁴⁹, כי זהו יציאה מן האמונה, כי עשו מעשה זה דרך כעס, ומי שעושה מצות השם דרך כעס, בפרט כאשר נעשה להם נס כזה, כמו שעשו הם⁵⁰, שאמרו "שמעו נא המורים", וכן שהכו אל הסלע, אין זה אמונה. כי האמונה הוא מי שבוטח בו יתברך, אין לו בו רק שמחה, שזה ענין אמונה, שמאמין בו ובוטח בו, ועם הבטחון השמחה⁵¹. אבל עם הכעס אין כאן אמונה. ומה שהכו פעמיים יורה זה על מעוט האמונה ובטחון בו, ולכך הוא כועס. ודבר זה ידוע, כי מי שאינו מאמין ובוטח בו יתברך בבטחון גמור, הוא בכעס ובמכאובות⁵².

וכאשר אמר השם יתברך אל משה להוציא מים מן הצור, היה להם לעשות באמונה בו יתברך, שהרי השם יתברך עושה נס כזה לישראל להוציא מים מן הסלע, ואז היו רואים הבטחון בו יתברך מה שהוא עושה עם הנבראים⁵³. והיה למשה ולאהרן להתחדש באמונה ובטחון יתירה, ואז היו עושים כשמחה (והם) עם הנס הגדול שעשה השם⁵⁴, שיהיה ראוי לחדש להם אמונה ובטחון בו

Ⓐ

הדברתם אל הסלע לעיניהם גו יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל (כ. ה-יג). הנה רש"י והרמב"ן חולקים בחטא של משה, אחד מפרש (ומכ"ן מסוק ח בשם הרשב"ם) על שאמר לישראל 'שמעו נא' כו', ואחד מפרש (רש"י מסוק יא-יב) על שהכה את הסלע. והנראה שטעם אחד הוא, כי זה גרם זה. והנה יש שני בחינות במוכיח שמוכיח את ישראל שיעשו רצון הבורא ברוך הוא, אחד שמוכיח בדברים טובים, ודהיינו שאומר לכל איש ישראל גדול מעלתו ומקום מקור מחצב נשמתו, אשר באמת נשמת ישראל חצובה למעלה מכטא הכבוד (והיי"ק ח"א ק"ג, א), וגודל הנחת רוח אשר להבורא יתברך כביכול סמכות כל איש ישראל, וגודל השמחה אשר בכל העולמות בעשות איש ישראל מצות הבורא ברוך הוא, וכזה התוכחה משה את לב בני ישראל לעשות רצון הבורא ברוך הוא, לקבל כל איש מישראל עול מלכות שמים עליו. ויש שמוכיח את ישראל בדברים קשים ובדברי ביושים, עד שהם מוכרחים לעשות רצון הבורא.

Ⓑ

החילוק שביניהם, זה שמוכיח את ישראל בטוב, מעלה את נשמת ישראל למעלה למעלה, ומספר תמיד בצדקת ובגדולת ישראל כמה גדול כוחם למעלה, ודאורי הוא לחיות מנהיג על ישראל, וזה שמוכיח את ישראל בדברים קשים אינו בבחינה הזאת. והנה זה שמוכיח את ישראל בטוב ומספר תמיד בגדולת ישראל וצדקתם, אז כל הדברים הנכבדים בעולם צריכין לעשות מעצמם הרצון של ישראל לדבר שנבראו, ודהיינו בשביל ישראל (ע"י רש"י בראשית א, א: וק"ו לו, ד), אבל אם אינו מספר ומעלה צדקת ישראל, אז צריך להכריח כל הנברא בהכרח גדול לעשות מה שנברא, ודהיינו לעשות רצון ישראל.

Ⓒ

הנה משה אמר בכאן 'שמעו נא המורים', הוכיח את ישראל בדברים קשים, ולכך הוצרך להכות את הסלע לעשות מה שנברא, כי אילו היה מעלה את ישראל כג"ל, וכמו שהיה כוונת הקב"ה 'ודברתם אל הסלע', כי אז היה מדבר אל הסלע: אתה שנבראת בשביל ישראל והם במעלה

Ⓓ

גדולה צריך אתה לעשות מה שנבראת, דהיינו להוציא מים לישראל, אבל עתה שהוכיח את ישראל בדברים קשים 'שמעו נא' כו', הוצרך להכות את הסלע לעשות רצון ישראל, ונמצא זה גרם את זה וטעם אחד הוא.

וזהו הרמז יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, כי זה שמוכיח את ישראל בטוב יכול גם הוא להשיג את העם זה השכל. וזה הרמז להקדישני לעיני בני ישראל, כמאמר חכמינו ז"ל (שחש"ר א, טו) 'עיני עדה', חכמי עדה, שגם הם ישיגו זה השכל:

Rav Levi Yitzchak (Derbremdiker) of Berdichev was born circa 1740 / 5500 to his father R. Meir, who was Rabbi of Huskav, Galicia. R. Levi became close to R. Dov Baer, the Maggid of Mezerich, and R. Shmuel Shmelke of Nikolsburg, and became one of the greatest of Chassidic leaders. He served as rabbi of a number of Jewish communities in Poland, including Pinsk, and in 1785 / 5545 was appointed the Rabbi of Berdichev, where he died in 1810 / 5570.